

ДОСЛІДНИЦЬКІ НОТАТКИ

УДК 94(477)

Борис Киричок

СЕРБИНИ ТА СЕРБІЯ

Боротьба сербського народу проти турецького поневолення тривала протягом п'яти століть і ознаменувалась постійною еміграцією найактивнішої частини населення з країни, в тому числі на землі православної України.

Бачимо прибульців як серед провідних кіл суспільства, так і серед основної маси сільського і міського населення, про що свідчать навіть народні пісні, і серед них про сербіянку, яка жито жала. Чомусь пам'ятаю цю пісню з раннього дитинства, навіть не підозрюючи в ті роки, ким була та дівчина. Підтверджує взаємовплив українського і сербського фольклору і Т. Г. Шевченко: «Отакий то Перебендя, старий та химерний, доспіває Чалого, на Горлицю зверне, з дівчатами на вигоні Гриця та Веснянку, а у шинку з парубками – Сербина й Шинкарку».

У народі цих прибульців називали або за родовими іменами (Милорадовичі, Требинські, Божичі та інші), або просто за їхньою національністю – Сербинами (Іван Юрійович Сербин – Брацлавський полковник, Яків Сербин – український гравер і друкар у XVIII столітті, Войца Сербин – переяславський полковник та інші). Про цього останнього варто згадати хоча б коротко детальніше.

Войца Сербин працював у адміністрації гетьманів І. Самойловича та І. Мазепи і належав до числа довірених осіб очільників Козацької держави. Уперше він прибув до України в 1665 році «в товаристві хорогвей волоських», тобто в складі, говорячи сучасною мовою, румунських військових підрозділів. Адже волохами в Україні називали саме румунів, а їхню батьківщину Волощиною. До наших днів нащадок тих переселенців, свого часу мій добрий знайомий на прізвище Волох, очолював один із сусідніх колгоспів. Ось такий зв'язок поколінь!

Кар'єра В. Сербина в Козацькій державі розпочалася в 1672 році з посади золотоніського сотника. У 1674 році бачимо його серед учасників старшинської ради під Переяславом. Минає три роки, і В. Сербин стає переяславським полковником, виконує відповідальні доручення гетьмана. Втім, щось у Самойловича йому не подобається, і В. Сербин бере участь у змові проти нього. Потрапляє до в'язниці, очікуючи там смертної кари. Однак змовнику удалось якимось чином викрутитись і вийти на волю та повернутись восени 1684 року до Переяслава.

У липні 1687 року, на Коломацькій раді, старшина підтримує обрання І. Мазепи гетьманом, і стрімке піднесення службовими сходами не забарилось. Дуже скоро правитель Гетьманщини призначає В. Сербина на посаду вищої службової особи державної адміністрації – генерального осавула. Втім, на цій посаді він довго не утримався, тяжка хвороба примушує його просити про відставку і в 1689 році прийняти чернечий постриг в батуринському Микола-Крупицькому монастирі під ім'ям Віктора. Духовний чин не вплинув на хворобу, і він скоро помирає, заповівши частину свого майна святій обителі. Очевидно, саме на батуринській землі і покоїться його прах.

Відомим був також у XVII ст. і переяславський полковник Дмитрашка-Райча, серб за походженням.

Згадуються серби і серед студентів Києво-Могилянської академії. А духовні особи

© Киричок Борис Гнатович – філателіст, член Національної спілки краєзнавців.

та професори Могилянки на прохання сербського митрополита Вікентія Йоановича відправлялись до Сербії (Козачинський, Климовський, Шумляк та інші). Вони працювали викладачами церковно-слов'янської мови, піітики і риторики у Белграді, Карловці, Вуковару, Лсеку. У різний час у Сербії трудилися також вихованці тієї ж Могилянки В. Крижанівський, І. Ластовецький, П. Михайловський.

Прізвище Сербин, яке походить від назви народу, можна зустріти в будь-якій з областей України. Стосується це і місцевих назв. Свого часу існувало адміністративно-територіальне і військове утворення Слов'яно-Сербія, засноване в 1753 році. Воно охоплювало частину території сучасних Донецької, Луганської і Полтавської областей. На цих землях розмістили як військових поселенців сербських емігрантів та місцевих козаків і селян, з яких були сформовані два полки, кожний у складі 16 рот на чолі з генерал-майорами Райко Прерадовичем і Йованом (Живаном) Шевичем.

З часом сербські офіцери стали великими землевласниками (роди Прерадовичів, Штеричів, Войковичів, Шевичів), а рядові та унтер офіцери – державними селянами.

Центром Слов'яно-Сербії було місто Бахмут (в радянські часи – Артемівськ).

1764 року Слов'яно-Сербія була ліквідована, а її землі разом з Українською лінією приєднані царським урядом до складу Катерининської провінції Новоросійської губернії. Давня назва збереглася тільки в Луганській області, це районний центр, селище міського типу Слов'яносербськ, розташоване на річці Сіверський Донець.

Варто згадати і такий адміністративно-територіальний і військовий округ, як Нова Сербія, що існував у 1752–1764 рр. Тут поселили 218 сербів і угорців на чолі з полковником І. Хорватом, що емігрували з Австрії, та православних болгар, греків, волохів, емігрантів з Туреччини.

*М. І. Сербин,
студент Київської СГА
1956 р.*

*Студенти сільськогосподарського технікуму
в с. Щуча Гребля
І. С. Сербин та П. Ю. Андрущенко (Сербин), 1932 р.*

Незважаючи на активні процеси асиміляції прибульців, сліди еміграції сербів досить промовисті. У роки Другої світової війни особливо відзначились і стали Героями Радянського Союзу пілот – кримчанин генерал-майор Іван Іванович Сербин (1911-1975) та авіаційний штурман, полтавчанин, полковник Федір Петрович Сербин (1919-1999).

На Бахмаччині поблизу рубанської торфорозробки ще недавно проживав простий селянин Сербин. Тепер від того хутірця залишилися шматки битої цегли, яку можна побачити на березі заболоченої річечки Хвощової. Саме туди її зсунули бульдозером ревнителі чистоти на полях. Уже давно зник той хутір, а місцеві селяни називають поля навколо нього Сербиними.

У 1932 році в Щуче-Гребельському технікумі-радгоспі навчався батько Миколи Івановича Сербина, а згодом в Голінці багато років працювала учителькою Параска Юхимівна Сербина, із сином якої, Миколою Івановичем, я давно добре знайомий.

Нині Микола Іванович проживає в Білій Церкві, має захоплення – краєзнавство і постійно допомагає музеям та бібліотекам Бахмаччини різноманітними експонатами, літературою, порадами, витрачаючи на своє захоплення значну частину не такої й великої ветеранської пенсії. Добре його знають також на Київщині і Буковині.

Його батько походив з Полтавщини і, потрапивши до згаданого технікуму, познайомився в ньому зі своєю майбутньою дружиною, яка народилася в недалекій звідти Бережівці поблизу знаменитого дендропарку Тростянець в Ічнянському районі. Іван Семенович Сербин з часом став учителем. Безмежною радістю для молодого подружжя стало народження в 1936 році сина Миколи. Однак життєві проблеми для них тільки починались. Іван Семенович несподівано захворів, у ліжку звалило крупозне запалення легенів. Через кілька днів чоловік помирає, а його молода вдова невдовзі народжує ще одного сина, Івана, та восени того ж печального 1938 року помирає і той. Однак жінка не втрачає мужності та сили духу і наступного року, заочно навчаючись, закінчує Київський учительський інститут ім. Горького. Професія, здобута в інституті, врешті-решт і привела її в Голінку. У цьому селі вчителька поховала на цвинтарі Босівки свою маму Наталку Мусіївну Курінську. Померла Параска Юхимівна 1981 року і похована в селі Іванків поблизу Борисполя поряд зі своїм чоловіком Іваном Семеновичем та сином Іваном.

Микола Сербин закінчив з відзнакою в Києві Українську сільськогосподарську академію. Багато років працював інженером-електриком в Молдавії та Київській області. До Білої Церкви його перевели в 1963 році на посаду головного інженера електромереж, де він, вийшовши на пенсію в 1996 році, і поселився остаточно.

Надає ветеран як знаний краєзнавець постійну допомогу, прямо або опосередковано, і гетьманській столиці, древньому Батурину. Родичі Миколи Івановича проживають як на Чернігівщині, так і в інших областях країни. І я сподіваюсь, що цей міні-нарис про Сербина і Сербинів буде прочитаний і ними.

